BIJVOEGSEL, behoorende bij Hollandsch Zuid-Afrika van 15 October 1913, No. 4. (5de Jaargang).

HOLLANDSCH ZUID-AFRIKA.

ADRES VOOR REDACTIE: AMSTERDAM, KEIZERSGR. 389. (TEN KANTORE DER NEDERLANDSCH Z^D.-AFRIKAANSCHE VEREENIGING
ADRES VOOR ALLES, WAT DE ADMINISTRATIE BETREFT: P. VERGERS, VAN WOUSTRAAT 10, AMSTERDAM.

OFFICIËELE MEDEDEELINGEN

VAN HET BUREAU VAN DE NEDERLANDSCH ZUID-AFRIKAANSCHE VEREENIGING.

De Redactie van het Maandschrift *Hollandsch Zuid-Afrika* (zoowel wat het geïllustreerd gedeelte, als wat het bijvoegsel voor algemeen nieuws betreft) wordt bezorgd onder toezicht van het *Bureau* van de *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging.* De verantwoordelijkheid voor den inhoud van geteekende stukken berust uitsluitend bij de schrijvers daarvan.

Het doel der Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging.

De *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* stelt zich ten doel (zie Art. 1 der *Statuten*):

Binnen de perken, door de internationale rechtsverhoudingen aangewezen, door alle wettige middelen al datgene te doen, wat strekken kan om:

1º. de banden met onze stamgenooten in Zuid-Afrika nauwer toe te halen en, in overleg met hen, aldaar hulpbronnen voor landbouw, nijverheid, handel en andere stoffelijke belangen te openen en te ontwikkelen of de opening en ontwikkeling daarvan te bevorderen;

2º. de publieke opinie zoo ten onzent als in het buitenland over de toestanden in Zuid-Afrika voor te lichten.

Elk streven om bij wijze van propaganda op de zedelijke of godsdienstige gesteldheid der bevolking dezerzijds invloed uit te oefenen, blijft daarbij uitgesloten.

Leden en Donateurs.

Leden der Vereeniging zijn zij, die met het hierboven (volgens Art. 1 der *Statuten*) omschreven doel instemmen en eene jaarlijksche bijdrage betalen van tenminste *Drie Gulden.* Het boekjaar der Vereeniging loopt van 1 Januari tot 31 December (zie Art. 5 der *Statuten*).

Het staat aan de afdeelingen vrij, *begunstigers* aan te nemen, die eene geringere jaarlijksche bijdrage dan 3 gulden, doch ten minste 1 gulden betalen (zie Art. 5 der *Statuten*).

De algemeene vergadering heeft, op voordracht van het bestuur, de bevoegdheid, *eereleden* te benoemen, die dezelfde rechten hebben als de leden (zie Art. 5 der *Statuten*).

Donateurs zijn zij, die minstens 100 gulden in eens in de kas der Vereeniging storten; ook deze hebben gelijke rechten als de leden (zie Art. 5 der *Statuten*).

Aan de *Leden* der *Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* wordt, krachtens hun lidmaatschap en zonder vergoeding van eenigerlei aan de uitgave verbonden kosten, dit Maandschrift *Hollandsch Zuid-Afrika* (zoowel het Geïllustreerde als het Algemeene gedeelte) geregeld toegezonden.

BELANGRIJKE ADRESSEN.

Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging.

Secretaris van het Hoofdbestuur: DR. N. MANSVELT. Keizersgracht 389, Amsterdam.

Vertegenwoordiger voor Zuid-Afrika:

FRED. ROMPEL, Postbus 389, Pretoria.

Afdeelings-Secretarissen:

AMSTERDAM:	Ed. Karsen, Stadhouderskade 107.
APELDOORN:	Mej. Z. Prak.
ARNHEM:	Jacs van Hoorn Hzn., Oude Stationstraat 1.
DELFT:	Dr. F. H. J. Grundlehner.
DEVENTER:	C. A. Goldenberg, Noordenbergsingel 2.
DORDRECHT:	M. van Zanten, Vrieseplein 97.
ENSCHEDÉ:	L. ten Cate Wzn.
's-GRAVENHAGE:	Mr. A. Ferf, Koninginnegracht 80.
GRONINGEN:	Dr. J. Bergsma.
HAARLEM:	J. Floor Jr., Eindenhoutstraat 17.
LEIDEN:	Mr. A. v. d. Elst, Morschsingel.
NIJMEGEN:	E. H. GERRETSEN.
ROTTERDAM:	P. C. van Traa, Achterklooster 35.
SCHIEDAM:	J. Lechner C.Szn.
UTRECHT:	Mr. C. de Wilde Jr., Frans Halsstraat 21.
ZWOLLE:	J. H. Faber.

Ned. Z.-A. Jongelieden Vereeniging, Amsterdam.

Secretaris: A. N. Molijn, 1ste Weteringdwarsstraat 64.

Studiefonds voor Zuid-Afrikaansche Studenten.

Secretaris: Prof. Dr. Joh. W. Pont, Willemslaan 28, Bussum.

Fonds ten Behoeve van het Hollandsch Onderwijs in Zuid-Afrika.

Secretaris: Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, A'dam.

Herman Coster-Fonds.

Secretaris: Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, A'dam.

Zuid-Afrikaansche Voorschotkas.

Secretaris: Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, A'dam.
Vertegenwoordiger voor Transvaal, Oranje-Vrijstaat en Natal: A. D. R. Bisschop, Postbus 113, Pretoria.
Correspondent te Johannesburg: E. J. van Gorkom, Postbus 636, Johannesburg.
Correspondent voor den Oranje-Vrijstaat: Ds. J. D. Kestell, te Bloemfontein.
Vertegenwoordiger voor de Kaapprovincie: H. J. Louw, te Stellenbosch; voor Kaapstad: S. J. van Beest van Andel, Langstraat 79a, Kaapstad.

Zuid-Afrikaansche Studenten-Vereeniging.

Secretaris: P. S. Pretorius, Nassaukade 369, A'dam.

EMIGRATIE.

Ooftbouw.

Gevraagd, voor een boomkweeker in Transvaal (District Rustenburg), *twee* jonge mannen, volkomen op de hoogte van het oculeeren van vruchtboomen. Salaris £ 5.— per maand boven kost en inwoning. In-dienst-treding uiterlijk 1 Januari a. s. Nadere inlichtingen verstrekt de *Secretaris van de Vereeniging Zuid-Afrikaansche Voorschotkas,* Keizersgracht 389, Amsterdam.

Onderwijs.

Gevraagd, aan een groote school in een stad in Transvaal, een Onderwijzer van beslist Christelijke beginselen. Hoofdacte en acte Duitsch zeer gewenscht; andere acten en inzonderheid voldoende kennis van het Engelsch strekken tot aanbeveling. Salaris £ 280.— (f. 3360.—) per jaar. Nadere inlichtingen te bekomen bij Dr. N. Mansvelt, Keizersgracht 389, Amsterdam.

Logies voor Afrikaners.

Een onzer correspondenten te Johannesburg schreef ons het volgende:

„Zou het mogelik wezen, door middel van het Blad *Neerlandia* of *Hollandsch Zuid-Afrika* in kontakt te komen met mensen, die voor een matige vergoeding studerende jongelui gedurende de grote of zomervakantie en andere vakanties in huis wilden nemen?

Verleden jaar had ik de treurige ervaring, dat voor een jongmens, te Oxford studerende, per maand Fl. 144.— kostgeld werd gevraagd, en dat nog wel door een Nederlands opvoedkundige, met dit gevolg, dat het jongemens van zijn voornemen afzag en derhalve niet de gelegenheid kreeg, zich in 't Hollands te bekwamen.

Men is in 't algemeen geneigd in Nederland, te denken, dat luidjes, die uit Afrika komen en in Engeland of elders studeren, tot de vermogende jongelui behoren, iets, dat, zoals u ook wel weet, dikwels niet het geval is.

Mag ik door uw tussenkomst misschien in de gelegenheid worden gesteld om enige adressen te verkrijgen van personen, die zulke jongelui voor ongeveer 50 à 60 per maand zouden willen huisvesten?" —

Tot zoover het schrijven van onzen correspondent. De Secretaris der Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging (Keizersgracht 389, Amsterdam) zal gaarne adressen met volledige inlichtingen aangaande prijs enz. ontvangen.

VERKORTE NOTULEN van de Vergadering van het HOOFDBESTUUR DER NEDERLANDSCH ZUID AFRIKAANSCHE VEREENIGING op Zaterdag, 20 Sept. 1913, te 1.30 n.m., in het gebouw van de Nederlandsche Bank voor Zuid Afrika, Keizersgracht 389, Amsterdam.

Aanwezig de heeren: Pont (Voorz.), De Louter, Verkouteren, Middelberg, Brüchner, Kakebeeke, Bell, Knobel, Van Reesema, Kiewiet de Jonge, Mansvelt, en voor een gedeelte van de zitting ook het eere-lid, de heer F. W. Reitz.

Afwezig met kennisgeving: de heeren Muller, Van Everdingen, Beelaerts en Emous.

De *Notulen* der vorige vergadering worden gelezen en goedgekeurd.

I. Besloten:

1. Het *voorstel-Van Reesema* betreffende het tentoonstellen

van Z. A. producten wordt rijpelijk besproken en wordt in beginsel aangenomen. Besloten wordt evenwel eerst nog het advies van de Kon. Comm. v. d. Ned. Z.-A. Handel in te winnen.

2. Daar tot heden nog niet de gewenschte *photo's voor lichtbeelden* uit Z-Afrika zijn ontvangen, zullen betrekkingen met een Nederlandsche Firma worden aangeknoopt.

Een aanbod van D. te Pretoria om daar voor rekening der Vereeniging de noodige toestellen enz. ter vervaardiging van photo's en lichtbeelden aan te schaffen, wordt niet aanvaard.

3. Eenige nieuwe *aanzoeken om beurzen* zijn naar het Bestuur van het Studiefonds verwezen of zullen daarnaar verwezen worden.

Een *jonge Afrikaner,* die, ofschoon nog niet gematriculeerd, op verkeerd advies voor verdere studie naar Nederland gekomen is, zal worden aangeraden, *terug te keeren,* en eerst in Zuid-Afrika althans het matriculatie-examen af te leggen.

4. Op advies van Pres. Steyn zal de Z.-A. Academie voor Taal, Letteren en Kunst worden geraadpleegd over het houden van *Lezingen in Zuid-Afrika door Nederlandsche geleerden.*

5. Aan een verzoek uit Zuid-Afrika om *wandplaten,* als vroeger gezonden, zal mogelijk voldaan worden.

6. Dr. Kiewiet de Jonge neemt op zich, te zorgen voor *wederlegging van zekere geringschattende artikelen in de Engelsch-Afrikaansche pers* betreffende het Nederlandsch als wetenschappelijke taal.

7. Alvorens opnieuw *subsidie* te verleenen aan de *Bibliotheek te Bloemfontein,* zullen nadere inlichtingen worden ingewonnen.

8. Aan de aanbeveling van B. te A. tot *meer ondersteuning van zekere instelling* in Zuid-Afrika kan voor het tegenwoordige geen gevolg worden gegeven.

9. Aan den Voorz. wordt opgedragen, zooveel mogelijk aan een verzoek van B. te J. in verband met de *uitzending van zekere personen* te voldoen.

10. Daar nog geen voldoende adviezen zijn ingekomen met betrekking tot het in de Algemeene Vergadering ingediende *voorstel, ondersteund door de Afd. Zwolle,* zullen nog andere personen geraadpleegd worden.

11. De toezegging, vroeger gedaan in verband met het tot stand komen van een *lectoraat in de Geschiedenis van Zuid-Afrika* enz. aan de Sted. Universiteit te Amsterdam, zal gestand worden gedaan.

II. Mededeelingen.

1. De vergadering neemt met belangstelling kennis van de voorbereidende stappen, die gedaan zijn tot *ontvangst van de 50 Zuid-Afrikaansche boeren* in Nederland in 1914.

2. Met teleurstelling verneemt de vergadering het door de *Z. A. Studenten Vereeniging* ontvangen antwoord op haar verzoek om *erkenning van continentale graden in de Kaap-provincie en Natal.*

3. Het *verslag der Oost-eind School* te Pretoria over het eerste half-jaar van 1913 getuigt van vooruitgang en bloei.

4. De *Geschiedkundige Platen-atlas voor Zuid-Afrika* is in Zuid-Afrika met algemeene waardeering en bijval ontvangen.

5. Met genoegen verneemt de vergadering het Kon. Besluit betreffende *erkenning van het „University Senior Certificate Examination"* der Kaapsche Universiteit voor de toelating tot de colleges enz. van de Polytechnische Hoogeschool te Delft.

6. De *Hertzog-beurs* is thans toegekend aan den heer P. te S.

7. De Penningmeester deelt mede, dat hij ter voorziening in de behoeften van het Studiefonds eenige *effecten te gelde* heeft moeten maken.

De Secretaris:
Dr. N. Mansvelt.

Nederland en Zuid-Afrika.

De Nieuwe Courant ontving het volgend schrijven:

Onlangs is door de Zuid-Afrikaansche Regeering besloten, dat de plechtige opening van het Uniegebouw te Pretoria zal plaats hebben in September 1914. Een lid van het Engelsche vorstenhuis zal worden uitgenoodigd om der ceremonie luister bij te zetten.

Tevens bestaat het plan, deze gebeurtenis te doen samengaan met een tentoonstelling van Landbouw en Nijverheid. Tenminste: indien de nog beschikbare tijd zulks toelaat. Voorbereidende maatregelen zijn echter reeds genomen om daaraan deel te doen nemen door, behalve de vier eigene provincies, Rhodesië, Duitsch Zuid-West-Afrika, Moçambique en tevens door andere landen.

Onder die „andere" landen is ook aan Nederland gedacht. Zijn verkregen inlichtingen juist, dan zou indertijd bij de Commissie voor den Nederlandsch-Zuid-Afrikaanschen handel een voorstel zijn ingekomen om partij te trekken voor gemeld doel van sommige inzendingen der, gedurende dit jaar, hier te lande gehouden tentoonstellingen en deze inzendingen te Pretoria opnieuw ten toon te stellen. Welk gevolg aan dit denkbeeld werd gegeven, is intusschen niet bekend.

In elk geval zit men aan den overkant van het water niet stil om den handel met Nederland te verlevendigen. Pogingen worden thans gedaan om een twee- of drietal, in Zuid-Afrika gevestigde, zakenmenschen, volkomen bekend met de aldaar bestaande behoeften, in staat te stellen om naar Nederland te gaan, ten einde sommige exportfirma's aan te moedigen om zaken te beginnen met ons stamland.

Berichten over het vestigen eener eigene nijverheid aldaar zijn in den laatsten tijd niet zeldzaam. Te letten valt daarbij op de omstandigheid, dat het land zich in het bijzonder leent tot mijnbouw, landbouw en veeteelt. Zoodat eenige takken van nijverheid er wel kans van slagen hebben. Er bestaan reeds industrieën van dynamiet, aardewerk, biscuits, zeep, schoenen, meubelen, sigaretten, zout, suiker, cement, bierbrouwerijen, gieterijen en „last not least", bij de buitengewoon goed gaande walvischvaart, de traannijverheid.

Plaats is er nog voor lederfabricage, ijzersmelterij, dekens- en papiervervaardiging. Ondernemingen van dezen aard, mits goed voorbereid, begonnen op bescheiden schaal en op verstandige wijze bestuurd, schijnen goede kans van welslagen op te leveren. Daarom zal het Nederlandsche kapitaal er goed aan doen, daaraan zijn aandacht te wijden. Immers, economische toestanden in Zuid-Afrika vangen aan op vaste basis te staan. Van den Oorlog heeft het land zich hersteld, de boer toont een groote mate van aanpassingsvermogen aan de nieuwere ideeën van landbouwkundigen aard, zooals het bestrijden van schadelijke insecten, irrigatie en bebossching.

Boerenplaatsen worden grif verkocht. De Juli-gebeurtenissen hebben wel kwaad gedaan; doch de Unie-regeering zal ook deze moeilijkheden te boven komen en zij behoeven geen aanleiding te geven tot het opzeggen, van den kant van Europa, van vertrouwen in de toekomst van het land.

De statistieken toonen aan, dat van 1 Januari tot 31 Juli, in vergelijking met de zeven eerste maanden van 1912, de invoer in Zuid-Afrika vermeerderd is van boter (£ 141,842), kaas (£ 102,410) en gecondenseerde melk (£ 260,829). De geheele invoer van levensmiddelen en dranken over die zeven maanden vermeerderde van £ 3,284,431 tot £ 4,471,317. Ook de invoer van landbouwwerktuigen en kunstmest is vooruitgegaan van £ 19,992,210 tot £ 21,887,137; de totale uitvoer, met inbegrip van goud en diamanten, van £ 34,889,208 tot £ 39,769,021

73

TAAL- EN STAMVERWANTEN BELANGEN.

„Zuid Afrika's Geschiedenis in Beeld."

(Uit: *De Unie*, maandblad voor onderwijzers.)

„Dr. Godée-Molsbergen blijft steeds onvermoeid aan het werk over de zuidafrikaansche geschiedenis. Wat we voor ons hebben is een platen-atlas van de zuidafrikaansche geschiedenis. Het is een prachtig en doelmatig werk. Men kan bij het moderne onderwijs bijna zeggen: „Het woord doodt, de plaat maakt levend." Alles moet gezien worden. Het tegenwoordige geslacht heeft geen verbeeldingskracht meer. Vandaar de bioskoop en de toverlantaarn in dienst van het onderwijs. Hoe het ook zij, geen onderwijzer(es) en geen leerling en geen huis in ons land behoort zonder deze atlas te zijn.

„Het boek bevat een gans grote menigte van platen—portretten van kaffers, boesmans, hottentotten, grafstenen, boesmansschilderijen, goeverneurs, hervormers, schepen, koningen, zeevaarders en de leden van de eerste Unie-regering, enz., enz. Bij elke plaat is een korte verklaring in het Hollands en ook in het Engels. Wij geloven, dat dit werk, waarvoor wij uit naam van de hele bevolking van Zuid-Afrika de heren bewerkers en uitgever hartelik bedanken, meer zal doen dan enig ander middel, tot nogtoe gebruikt, om onze geschiedenis bij ons volk te doen leven. Ook aan de N.Z.A. Vereniging, die bij de uitgave behulpzaam is geweest, brengen wij onze hartelike dank toe. Als we zo 'n boek in de handen nemen, voelen wij telkens weer, hoe onmisbaar Holland en de vrienden van Zuid-Afrika in Holland voor ons zijn in onze strijd en het gesukkel om bij ons volk een nationale geest te doen herleven. Nog eens hartelik dank voor deze platen-atlas. Vrienden! wij vertrouwen, dat ieder mens in Zuid-Afrika, die zijn land en volk lief heeft, deze atlas zal aankopen."

Uit deze mededeeling blijkt, zooals trouwens uit al de talrijke besprekingen, in de Zuid-Afrikaansche pers over dit boek verschenen, dat Hollandsch-sprekend Zuid Afrika er bizonder mee is ingenomen.

Studie van Stamverwanten in Nederland.

(*Ingezonden.*)

Geachte Redactie, —

Zoudt U de goedheid willen hebben, voor de volgende regelen een klein gedeelte van Uwe plaatsruimte af te staan, en dit wel omdat, naar aanleiding van Uwe opmerking in dit blad over den oproep van den heer Nooy van der Kolff, mijn naam eenige malen in het debat is gekomen. In zijn ijver om een goede zaak te dienen, worden in bedoelden oproep in *Neerlandia*, evenals in het daarop volgend verweer in dit blad, enkele minder juiste dingen gezegd, welke zeker verdienen in een juister daglicht te worden geplaatst.

In zijn verweer ontkent de heer N. v. d. K., onbekend te zijn geweest met het op onderwijs- en studiegebied door de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging geleverde werk (om van het Studiefonds voor Zuid-Afrikaansche Studenten, het Herman Costerfonds en de Vereeniging van Zuid-Afrikaansche studenten hier te lande op dit oogenblik te zwijgen). Wanneer hij echter zegt, in de meening te verkeeren, dat deze vereeniging alleen plaatselijk werkzaam was, zou men dit met onbekendheid bijna op één lijn kunnen stellen. En het is misschien overbodig, nu de heer N. v. d. K. zijne verontschuldigingen voor deze onwetendheid aanbiedt, hier nog er eens op te wijzen, hoe zeker een van de belangrijkste werkzaamheden der Ned. Z-Afr. Ver. sinds den oorlog juist op dit gebied gelegen heeft en dat, dank zij dit streven, in 10 jaar tijds het aantal hier te lande aan de meest verschillende onderwijs-inrichtingen studeerende Zuid-Afrikaners van 5 per jaar tot ongeveer 80 is toegenomen. Zij studeerden of studeeren hier voor verreweg het meerendeel juist door toedoen van bovengenoemde vereenigingen en lang en statig zou de lijst zijn dergenen, die, hier te lande geheel of gedeeltelijk opgeleid, thans in de meest eervolle betrekkingen en ambten hun land van dienst zijn. Naar deze resultaten, waartoe, het zij toegegeven, voor een zeker deel ook de toestanden in Zuid-Afrika medewerkten, kan men de werkzaamheid dezer vereenigingen over ons geheele land afmeten, al traden ze voor het Nederlandsche volk misschien niet zóó in het volle daglicht, als dit wel behoorde; er wordt hier te lande nog alles behalve algemeen het groote belang ook voor ons zelve hiervan ingezien.

En wat de bepaalde onjuistheid betreft in het verweer van den heer N. v. d. K., *al mijn werk op dit gebied is geheel en alleen door de Nederlandsch Zuid-Afrikaansche Vereeniging* bekostigd. Van oordeel nl., dat deze in de allereerste plaats geroepen is om, wat Zuid-Afrika betreft, de leiding te geven, ben ik begonnen, haar de uitgave der onderwijsgidsen aan te bieden, iets, wat ze met eene ongekende royaliteit ook op zich heeft genomen. De geheel omgewerkte en uitgebreide tweede druk is eveneens geheel en alleen door haar bekostigd en ik twijfel niet, of zij zou, mocht door de veranderingen een herdruk noodig zijn, dit zeker op even bereidwillige wijze weer op zich nemen.

Het feit, dat ik toenmaals bestuurslid was van de Studentenafdeeling Leiden van het A. N. V en lid der inlichtingencommissie, behoeft nog niet mijn werk als van deze afkomstig te stempelen. Toenmaals bestond er ook nog eene Studentenafdeeling der N. Z. A. V, thans helaas ter ziele, tot welke ik in niet minder nauwe betrekking stond.

Dit, mijnheer de redacteur, even recht te zetten, nu ten onrechte aan de werkzaamheid Uwer vereeniging op dit gebied afbreuk wordt gedaan, was het doel van mijn schrijven.

Den heer N. v. d. K. mogen zijne, in voortvarenheid en ijver voor een goede zaak neergeschreven minder juiste beweringen worden vergeven. Dat de terechtwijzingen hem echter niet af mogen houden van een werk, dat vóór hem reeds de krachten van velen heeft in beslag genomen en voor onzen stam van het hoogste belang is, is mijn wensch en moge hij daarbij voortbouwen op de grondslagen, welke zijne voorgangers hebben gelegd. Tevens moge hij de voldoening smaken, dat door zijn toedoen thans nogmaals deze, voor Nederland niet het minst, zoo belangrijke aangelegenheid weer eens wat op den voorgrond is geraakt.

U, geachte redactie, dankend voor de verleende plaatsruimte,

Hoogachtend Uwdw.

A. Welcker.

Amsterdam, 29 Sept. 1913

Wilhelminagasthuis.

De Nationale Feesten te Kaapstad.

Terwijl in enkele Nederlandsche steden de feesten ter viering van het honderd-jarig jubileum der Nederlandsche onafhankelijkheid wrangen bijsmaak kregen door de verregaande brooddronkenheid eener massa, voor wie dit herdenkingsfeest, voor hen zonder eenigen inhoud, slechts aanleiding gaf tot een vertoon van opgeschroefde feestvreugde, en die misschien alleen de

vierders van Mafeking's ontzet in Londen en andere plaatsen van Engeland als haar meerderen in de verdierlijking kan erkennen, werd te Kaapstad op werkelijk plechtige wijze op 30 Augustus en 1 September feest gevierd. Het leeuwendeel der verrichtingen viel op den laatstgemelden datum: een receptie ten huize van den consul-generaal, een tuinfeest, en 's avonds een groote, talrijk bezochte bijeenkomt in de groote zaal van 't nieuwe Stadhuis, waar ook Prof. Moorrees sprak. Het verslag in deze rede is opgenomen in *Ons Land*. Wij kunnen alleen het slot daarvan overnemen:

„Het is te danken aan die koene zeevaarders, die met hun ranke kielen ongekende zeeën hebben doorploegd en de vlag der vereenigde gewesten tot aan de uiterste einden der aarde gedragen hebben, dat hier aan den voet van Tafelberg onder de ongunstigste omstandigheden het boompje geplant werd, dat zijn takken zou uitbreiden over heel dit zuidelijk werelddeel en groeien zou tot de tegenwoordige Unie van Zuid-Afrika. Nederland heeft ons in den eersten commandeur gegeven een man die, welke gebreken hem ook mogen aangekleefd hebben, bovenal gekenmerkt werd door een onverbeterlijk optimisme: een hoedanigheid, die hem bij zijn leven en ook daarna ten kwade is geduid geworden en waaraan vele motieven zijn toegeschreven, maar die ontegenzeggelijk veel er toe bijgedragen heeft om hem te doen volharden in zijn hopelooze onderneming. Het is aan zulke mannen, die oogen hebben om het ideaal te te zien blinken boven de stofwolken en nevelen van het materiëele, dat de menschheid haar schoonste overwinningen op stoffelijk en geestelijk gebied verschuldigd is. Van Nederland hebben wij overgeërfd dat taai geduld, die hardnekkige volharding, gepaard aan een geest van onafhankelijkheid, die kenmerken zijn van het Afrikaansche volkskarakter en die dat volk in staat gesteld hebben om te midden van een weerbarstige natuur en niet altoos sympathieke omgeving vol te houden in den strijd om het bestaan en vast te houden aan de taal en tradities der vaderen. Nederland heeft ons gegeven van zijn uitstekendste zonen, die door hun karakter en talenten veel hebben bijgedragen tot de vorming en de ontwikkeling van ons volk; om slechts een enkele maar te noemen: wijs ik u op Z.Ed. den administrateur dezer provincie (Sir Frederik de Waal), een man, die een sieraad is voor de gewichtige en eervolle betrekking, die hij in ons midden bekleedt. Aan Nederland hebben wij te danken die glansrijke geschiedenis, die ons met trots doet teruggzien op onze voorvaderen, en die een altoos blijvende inspiratie is voor ons, om ons waardig te betoonen het geslacht, waaruit wij gesproten zijn.

„En kan ik, mag ik hier zwijgen van den grootsten schat, dien wij van Nederland ontvangen hebben, ik bedoel onzen Statenbijbel: dat blijvend monument van den hoogen trap van wetenschappelijke ontwikkeling, die onze vaderen in de XVIIde eeuw hadden bereikt? Maar oneindig meer dan dat.

„Hoe zal ik duidelijk kunnen maken wat die Statenbijbel voor ons volk beteekent? Op de eenzame boerenplaatsen, ver verwijderd van de middelpunten van beschaving, verstoken van alle hulpmiddelen ter opvoeding, omringd door woeste barbaren, daar dient de Statenbijbel tot troost en geeft vertrouwen en berusting. De Bijbel is voor het Zuid-Afrikaansche volk een bron van troost geweest.

„God behoede Neerlands geëerbiedigde en hoog geliefde vorstin."

De rede vond een aandachtig gehoor, dat mild was met applaus na elk kernachtig woord en vooral op het einde.

Den volgenden Zondag, 6 September, werd een plechtige dienst gehouden in de oudste kerk van Zuid-Afrika, de „moederkerk" van de Ned. Ger. Gemeente, te Kaapstad. De dienst begon met een dreunend „Wien Neêrlandsch bloed" van het orgel, waarbij Ds. Steytler door van zijn zetel op te staan een voorbeeld gaf, dat door alle aanwezigen werd gevolgd. De preek was een korte uiteenzetting van Nederlands roemrijke geschiedenis vóór 1795, een schildering van den donkeren tijd tot November 1813 en een warme beschrijving van toen en daarna, dooreengeweven met schoone verzen van Bilderdijk en aanhalingen uit Van der Palm. Vooral de gevierde Vorstin, Koningin Wilhelmina *„schoone telg van het roemvol Oranjehuis, godvreezende dochter van een godvreezend geslacht, gave Gods aan een volk, dat haar bewondert, bemint en voor haar bidt"*, bezielde den spreker in hooge mate.

Wij mogen niet vergeten, melding te maken dat de rede door Ds. J. P. van Heerden werd uitgesproken. Ds. van Heeris een Afrikaner, die nimmer in Nederland vertoefde. Te meer treffen dan uitspraken als deze: „Het kleine Nederland heeft in den loop der eeuwen op haast elk gebied wereldroem verworven"; — of: „Zuid-Afrika heeft veel met Nederland gemeen, is veel aan Nederland verschuldigd, is nauw aan Nederland verbonden. De Hollandsch-sprekende bevolking heeft aan Nederland te danken haar taal, haar religie, haar Staten-bijbel, haar gewijde liederenbundels".

„Ebenhaezer", tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen; dat waren de tekstwoorden geweest: Nederland mocht trotsch zijn op de plaats, die het weer bekleedde, evenals trotsch op zijn verleden. Zuid-Afrika was dankbaar voor wat het van Nederland ontvangen had: Bijbel, godsdienst, taal, terwijl duizenden hetzelfde bloed door de aderen vloeide.

Minister Malan had evenals Sir Frederik de Waal, de Administrateur der Kaap-provincie, twee guinjes als bijdrage tot het feest gezonden. Doch beiden waren afwezig. Wel schreef de heer Malan een hartelijken brief, zeggende, dat hij in den geest bij de feestvierenden was, en den wensch uitsprekende, dat het een succes mocht zijn.

In Transvaal was 't feest bijna overal uitgesteld om de onrust, die in alle kringen heerscht. Wij lazen nog een verslag van een feestviering te Rustenburg. Te Paarl (K. Pr.) werd op 31 Aug. in den avonddienst door ds. Joubert de dubbele beteekenis van dien dag voor Nederland herdacht.

De Z.-A. Akademie,

Een belangrijke daad in verband met het jongste congres der Z.-A. Akademie is het verzoek van Gen. Hertzog om raad en voorlichting, hoe hij de £ 1200 het best zou kunnen besteden, die nog over zijn van de fondsen, voor hem bijeenverzameld na het gerechtelijke geding, door een Vrijstaatschen schoolinspecteur, die zich door Gen. Hertzog beleedigd gevoelde, tegen hem ingesteld.

De Akademie besloot den Generaal te vragen, dit bedrag ter beschikking te willen stellen van de Akademie als begin van een fonds tot aanmoediging van de Hollandsch-Afrikaansche letterkunde.

Verder besloot de Akademie, de uitgave te bevorderen van een boek, waarin het leven der Hollandsche Afrikaners van het begin der nederzetting tot aan den huidigen tijd wordt geschetst. Zij stelt daarvoor een minimum bedrag van £ 200 beschikbaar, waarvan reeds £ 60 door sommige personen is toegezegd.

GEMENGD.

Belangrijke Opstellen in Tijdschriften.

Den Gulden Winckel, maandschrift voor de boekenvrienden in Groot-Nederland, XI, 9 (15 Sept. 1913).

D. Fuldauer, Zuid-Afrikaansche Letteren (V). — Vroegere artikelen van denzelfden schrijver verschenen in X, 9, XI, 1, 5 en 9 van het genoemde tijdschrift. In het Vde artikel worden behandeld C. Louis Leipoldt's gedichtenbundel: *Oom Gert vertel en ander gedigte,* en wordt het toenemende gebruik van het Afrikaansch-Hollandsch in de Zuid-Afrikaansche belletrie aangetoond. Wat Leipoldt betreft, zegt de schrijver na eenige critische opmerkingen: „Vele kleine trekjes, vol fijn gevoel, meermalen uit dramatisch-technisch oogpunt goed aangewend, doen in onzen dichter meer den lyricus veronderstellen, dien wij dan ook in verschillende proeven van natuur poëzie, en in een vijftal gedichtjes, aan de ellende der beruchte „concentratie kampen" gewijd, terug vinden. Het artikel geeft vele biographische en bibliographisehe mededeelingen over den dichter Leipoldt.

De Unie, Maandblad voor School en Huis (Stellenbosch) IX, 3, (1 Sept. 1913).

Dr. Blommaert, De Gulden Sporenslag (1302). Verslag van een geschiedkundige voordracht.

(Mej.) M. C. Thierry. Het Beleg en Ontzet van Leiden, II.

Van de Redactie een critiek op het Rapport, uitgegeven door het Transvaalsche Departement van Onderwijs over 1912.

Neerlandia, Orgaan van het Algemeen Nederlandsch Verbond (Dordrecht), XVII, 9 (Afrika-nummer, Sept. 1913)

Dit bijzondere nummer van *Neerlandia* is samengesteld door de Afd. Johannesburg van het A. N. V. en bevat, behalve een groot aantal afbeeldingen, voor een aanmerkelijk deel ontleend aan *Hollandsch Zuid-Afrika,* artikelen over *President Kruger* door Ds. H. D. van Broekhuizen, *De Grafsteen van Jan van Riebeeck* door Dr. J. Brill (Bloemfontein), *Kaapsche geschillen in 1705* (Over de oorzaken der Beweging onder de Kaapse Vrijburgers tegen de Goeverneur W. A. van der Stel) door Leo Fouché, *Die verhouding tussen Afrikaners en Europeane* door Jan F. E. Celliers (overgenomen in het geïllustreerde gedeelte van dit nummer van ons blad), *De Wacht 'n bietjie* (over enkele karaktertrekken van het Afrikaansche volk) door N. J. Brummer, *J. B. M. Hertzog* door Dr. F. E. T. Krause, *Suid-Afrikaans Reg* door Prof. Dr. H. D. J. Bodenstein, *De Zuid-Afrikaanse Akademie voor Taal, Letteren en Kunst* door Dr. G. Knothe, *Zuid Afrikaansche Muziek* door Henri ten Brink (Pretoria), *Kunst in Zuid-Afrika* door J. W. F. Wenning (Pretoria), *Zuid-Afrikaansche spreekwoorden en gezegden* door Prof. A. Francken (Bloemfontein), *Literatuur van Groot-Nederland* door Prof. J Kamp (Potchefstroom); *Het goed recht van bestaan van Afrikaans en Hollands* door Dr. Th. le Roux, *Hooger Onderwijs* (organisatie, examens enz.) door Dr. H. Reinink (Pretoria), *Na tien jaar* (Iets over 't Hollands [vooral lager] onderwijs in Transvaal) door W. Klooster (Pretoria), *De handel* door L. Beerstecher (Johannesburg), *De financiële betrekkingen van Nederland met Afrika* door P. C. Baerveld (Johannesburg), *Aanteekeningen op de Mijn-Industrie van Zuid-Afrika* door H. Warington Smyth, Secretaris voor mijnen, *Potchefstroom* door J. M. Pons, *Bloemfontein* door F. P Schuur, *Het Een en ander over Natal* door Dr. J. Vrolik (Pietermaritzburg), *De plaats van de Maleier in de Volksverbeelding* (folklore) door W. P. de Villiers, — verder mengelwerk. — Een zeer belangwekkend nummer met tal van gegevens.

Die Brandwag, Tijdskrif vir die Huisgezin (Pretoria) IV, 6, 7 en 8.

Herinneringen door Generaal Piet Cronjé, opgetekend door Kapitein Jack Hindon.

Deze herinneringen zijn opgeschreven vóór den grooten oorlog en bevatten, vooral in het tweede gedeelte, tallooze documenten uit den Transvaalschen Vrijheidsoorlog, die nog nergens elders zijn gepubliceerd. — Een zeer belangrijke bijdrage, rijk geïllustreerd met reproducties van foto's uit het jaar 1880.

De Beweging (Amsterdam) van Oct. 1913 wordt geopend door beschouwingen van C. G. N. de Vooys over *Afrikaner taal en poëzie.* Men weet, dat de schrijver juist zijn Kleine Letterkunde met een aanhangsel over Afrikaansche literatuur heeft verrijkt. Van die poëzie, haar wording, haar toekomst, spreekt hij nu met warmte.

Er is een fel-polemisch kapitteltje aan het adres van den criticus (Carel Scharten) van „Potgieter's tijdschrift", die zich „met een onweersproken, smalend woord van de oplevende Afrikaanse letterkunde meende te kunnen afmaken". Prof. Van Hamel rekende daarmede af in zijn reisboek. De Vooys doet het aldus:

„Carel Scharten heeft in *De Gids* georakeld, dat in het Afrikaans geen literatuur mogelik was; de Afrikaners zouden goed doen òf het „prettig te spreken" Engels aan te nemen, òf „een zeer eenvoudig maar zuiver Nederlandsch" te schrijven. Hun eigen taal is „gestamel", „een ding zonder pooten, staart of ooren", „een gebarsten viool", enz. Na de gegeven uiteenzetting zou nòch deze „werkelijk heel bescheiden meening", nòch deze raad, die op volslagen onkunde van de Afrikaanse toestanden berust, afzonderlike weerlegging verdienen, wanneer de gedistingueerde schrijver zich niet, evenals in de spellingskwestie, tot tolk gemaakt had van de meest alledaagse vooroordelen. Scharten is het slachtoffer van zijn eigen, vernuftig bedachte vergelijkingen en beelden. Het Vlaams is zo weelderig, omdat het wortelt „in den vetten Vlaamschen akker"; het Afrikaans had „geen gunstigen bloeibodem" in het dorre zand. Wat een nieuw gezichtspunt voor de studie van de wereldliteratuur! Gezelle was „de goede hovenier"; de Afrikaanders verstaan de kunst van „taal-kweek" niet, maar bezigen hun tongval, „rauw en wel" als kunstmateriaal. Meent de schrijver werkelik, dat de Afrikaanse dichters uitsluitend konversatie-Afrikaans of het kaffer-vokabularium gebruiken?

„Voor de gemiddelde *Gids*-lezer hebben die smakelike vergelijkingen iets verleideliks. Hij zal goedkeurend knikken, als Scharten verzekert: Het Afrikaans *is* een lelik en verminkt Nederlands. Laten de taalgeleerden „het bekende stokpaardje" van taalevolutie maar laten aanrukken. „Verliest men hier niet het verschil tusschen *ontwikkeling* en *verbastering* uit het oog?" De man van smaak bereidt immers geen stokpaardjes! Hij laat zich leiden door zijn gevoel. Maar beweren is gemakkeliker dan bewijzen. De dorre taalgeleerde zou met deze nuchtere vergelijking kunnen antwoorden: Als er eens een Romeinse Scharten, uit zijn urn oprijzend, vernam, dat verre naneven zeiden: *il n'y a pas (= ilniapa),* en ontdekte, dat deze rauwe klanken niets anders waren dan de verminking van zijn volle woorden *ille non ibi habet passum,* zou hij dan niet met het volste recht uitroepen: dat is geen ontwikkeling, maar

verbastering? In dat Frans is geen litteratuur mogelik! Vooroordelen kunnen niet tegen uitkleden: al is hun pakje nog zo smaakvol, er komt onzin en tegenstrijdigheid bloot. Is het Engels, dat zo prettig te spreken is, geen verminkt en verbasterd Germaans? Hoe kan de bekrompen vaderlander, die alleen zijn eigen taalvorm „goed" en „mooi" noemt, tegelijk als ruimdenkend kosmopoliet de raad geven om de eigen taal — notabene, voor dichterlik gebruik! — te verlochenen? Als het Zuid-Afrikaans, bij voortgaande evolutie — d. w. z. als Engels-Afrikaanse mengtaal — „een geheel nieuwe taal" werd, zou het dan weer rijker aan buiging worden dan het „rauwe dialekt" van nu? Het is overbodig, deze ontleding voort te zetten. De taalkundige beoordelaars van dit vraagtuk hebben werkelik meer vaste en historiese grond onder de voeten dan de zetel van een stokpaardje. De ontwikkelingsmogelikheden van een taal zijn niet te beoordelen buiten de geest van de denkende en voelende mens, buiten de samenleving om. De klankgroep, die wij „woord" noemen, is een konventioneel signaal voor een begrip. De ene is niet „beter" dan de andere. Het Afrikaanse *dra* en *wa* is even „goed" als ons dragen en wagen. En wat „mooier", b.v. in een vers welluidender is, hangt van klankomgeving en ritme af. In bepaalde omstandigheden kunnen de Afrikaanse woorden *mag, rus, lug* zonder onze *t* de opeenstapeling van konsonanten voorkomen en het vers dus vloeiender maken. Aan heldere klinkers in het Nederlands beantwoorden in het Afrikaans soms onduidelike, b. v. *voor* naast *ver*, maar omgekeerd heeft het Afrikaans weer de *ie* in het lidwoord *(die)* in plaats van onze veelvuldige *e* in *de* en *het*. Het hangt dus alleen van het ritmies en musikaal gevoel bij de dichter af, of hij de Afrikaanse klanken tot een goed vers weet te schikken. Maakte vooroordeel niet hardleers, dan moest dit alles voor een fijngevoelig criticus als Scharten een axioma zijn. Geen redenering pro en contra, maar slechts de feiten zullen getuigen, of het Afrikaans een letterkunde bezit, die hoop geeft voor te toekomst."

Van de „feiten" laat de heer De Vooys er nu een aantal volgen, illustreerende het eerste hoofdstuk van een Afrikaansche literatuur-geschiedenis, dat zou kunnen heeten „Van dilettantisme tot kunst".

Het nieuwe Ministerie van de Unie van Zuid Afrika.

Generaal Botha heeft thans zijn kabinet, dat door den dood van den heer Sauer, het ontslag van generaal Hertzog en het uittreden (wegens ziekte) van Sir David Graaff onvolledig was geworden, met nieuwe bewindsmannen aangevuld en er nog een tienden minister aan toegevoegd. Het is nu als volgt samengesteld:

Generaal Botha, eerste minister en minister van naturellenzaken. N. J. de Wet, minister van justitie; Van Heerden, minister van landbouw; H. S. Theron, minister van landen; generaal Smuts, minister van financiën en van oorlog; Fischer, minister van binnenlandsche zaken; Malan, minister van mijnwezen en onderwijs; Sir Thomas Watt, minister van openbare werken, post en telegrafie; Burton, minister van spoorwegen en havens; Jacobus Graaff, minister zonder portefeuille.

N. de Wet, de opvolger van Gen. Hertzog, is een Transvaalsch advocaat, die onder Gen. Botha den Oorlog meemaakte en te Cambridge studeerde. Hij was tot het aannemen van de Smuts-onderwijswet een voorstander van Chr. Nationaal onderwijs. Van Heerden is een bekend politicus in de Kaapprovincie, een volgeling van de oude Hofmeyr-politiek en één der leiders van den Afrikaander Bond; hij was het laatst onder-voorzitter van den Volksraad der Unie. H. S. Theron is een Vrijstaatsche boer, die gestudeerd heeft aan de mijnbouwschool te Londen. Wat den vierden nieuwen minister betreft, Jacobus Graaff, deze is Kaapsch Senator en broeder van den afgetreden Sir David.

De nieuwe ministers behooren allen tot de Afrikaansche Partij, zoodat van de verwachte samenwerking met de Unionisten niets is gekomen. Hier en daar schijnt men de opneming van den jongen advocaat De Wet, die thans nog geen zitting in het parlement heeft, en voor wien dus een zetel daarin moet worden vrijgemaakt, te willen aanduiden als een concessie van Gen. Botha aan de partij van Gen. Hertzog. Daarentegen behoorde de heer H. S. Theron tot de besliste tegenstanders van Gen. Hertzog in de Vrijstaatsche fractie van den Volksraad. Jacobus Graaff was lange jaren leider der Afrikaner partij in het Kaapsche Hoogerhuis, vóór de Unie. Het uittreden van zijn broeder schijnt als een zoenoffer aan de arbeiderspartij te moeten worden aangemerkt. Geen der ministers van het „romp"ministerie van Gen. Botha had zóó sterk als Sir David de partij der mijnmagnaten opgenomen. De algemeene indruk is, dat het gereconstrueerde kabinet-Botha sterker is geworden en met vertrouwen de nieuwe zitting in kan gaan. — Wat de toekomst nog zal moeten bewijzen.

De provinciale verhouding in het kabinet — een belangrijke kwestie in Zuid-Afrika — is thans iets ten gunste van de Kaapkolonie. Er hebben 4 Kapenaars zitting in het nieuwe kabinet, drie Transvalers, twee Vrijstaters en één Nataller.

Het Vóór en Tegen.

„Men vergunne mij deze opmerking nog: Toen ik verleden jaar gedurende mijn verblijf in Europa gelegenheid had 'n kijkje te nemen in het schoolwezen van andere landen, viel het mij op, dat wij in meer dan één opzicht een schreefje vóór hebben bij onze vakgenoten daarginds. Wij merken zooveel van de klassestrijd niet (dit woord werd uitgesproken vóór de troebelen aan den Rand waren uitgebroken); wij hebben geen diepgaande godsdienstige geschillen, onze autoriteiten verwennen ons soms wel door hun liberale ondersteuning, als stand staan wij hoger in de samenleving en over het algemeen worden wij beter gesalariëerd dan onze kollega's daarginds. Maar waarin wij verre te kort schieten, is de vakopleiding. De konkurrentie daarginds is sterker, de voorraad geschoolde krachten is groter en zo komt het, dat het individu meer bekwaamheid moet bezitten dan bij ons. En het verhelpen van deze leemte behoort eveneens tot de verwezenliking van ons gemeenschappelik ideaal, en hier ook weer kan en behoort ons orgaan 'n leidende rol te spelen, teneinde de jongere leerkrachten vooruit te helpen en de ouderen te bewaren voor stilstand en achteruitgang." — Aldus Dr. Hogenbout in een lezing, door hem te Pretoria gehouden en in het *Christelijk Schoolblad* (Pretoria) weergegeven.

Generaal C. F. Beyers, die het vorige jaar een bezoek bracht aan ons land en toen Mevrouw Beyers voor een langduriger verblijf op het vasteland van Europa achterliet, is op 4 Oct. jl. per „Edinburgh Castle" van Kaapstad vertrokken om opnieuw een bezoek te brengen aan ons land en daarna zijn echtgenoote weer mee „huis-toe" te nemen. De Generaal heeft een zeer druk jaar achter den rug, geheel gewijd aan de organisatie over de lengte en breedte van zijn vaderland van de Zuid-Afrikaansche Burgermacht.

Toekomst voor Jonge Boeren.

Van de vrouw van een land-arbeider, die twee jaar geleden door bemiddeling van de Zuid-Afrikaansche Voorschotkas met vrouw en twee kinderen naar Transvaal vertrok, ontvingen wij onlangs een schrijven, waaraan wij het volgende ontleenen:

. . . „Wij zullen altijd het oogenblik zegenen, dat ons met de Voorschotkas in aanraking heeft gebracht, daar deze kennismaking geleid heeft tot onze tegenwoordige welvaart en, zoo wij hopen, toekomstige onafhankelijkheid.

„Voor eenige weken terug hebben wij acht jonge ossen gekocht; zes daarvan kosten £ 4.17-6, de twee anderen £ 5 elk. Zooals ik in mijn vorigen brief meldde, hadden wij er al twee en een koe! Deze koe kan in deze maand kalven. Wij hebben bij het einde van dit jaar nog geld over voor nóg vier ossen. Dan hebben wij dus een span. Zij mogen vrij loopen bij een Hollandschen boer hier in de buurt. Deze heeft ons zelfs aangeboden om de ossen te leeren. Wij mogen daar ook nog meer vee brengen, want, daar hij duizend morgen grond in eigendom heeft, komt het op een paar beesten meer of minder niet aan.

In deze twee jaar zijn wij dus al aardig vooruitgegaan. Wat zou het geweest zijn, indien wij in Holland waren gebleven! In het derde of laatste jaar van ons contract kunnen wij voor machinerieën zorgen. Een tweeschaarploeg kost £ 16.—, een maïsplanter £ 12.—. Dan hebben wij een éénschaarploeg noodig voor landontginning. Een ossenwagen is nog een ding, waar het meeste geld aan hangt. Daar ik er tegenwoordig iets bij verdien, kunnen wij weer 10 sh. meer in de maand wegleggen. Daarbij kan ik nog een spaarpotje maken, dat later dienen moet voor den aankoop van hoenders, want de hoender-boerderij is een reusachtig betalende industrie. Een vrouw, die haar hoenderboerderij met een weinig zorgvuldigheid drijft, kan met de opbrengst haar geheele huishouden recht houden. Dit weet ik bij ervaring, omdat ik nu bijna twee jaar met de hoenders van onzen patroon boer. Op het oogenblik zitten er twaalf kippen te broeden. Ook de kalkoen-boerderij betaalt goed, vooral als men dicht bij een markt woont. Wij hebben hier ook makauwen of Kaapsche eenden. Daar deze dieren zoo lastig zijn voor de kippen, houd ik ze afzonderlik in een omheinde ruimte. Men kan deze dieren iedere maand plukken, behalve in den broedtijd. Voor een pond veeren ontvangt men 3 à 4 sh., al naar de marktprijs is.

„Na een buitengewoon zachten winter is de zomer zoo maar onverwacht ingekomen. De perzikboomen hebben hun rose voorjaarskleedje verwisseld voor groenen zomerdos. Ook de wilgen staan in vollen bladertooi. Een zachte en alles verkwikkende regen heeft van daag mensch en dier verfrischt. Daar wij in Juli en Augustus ook een paar flinke buien hebben gehad, was de grond echter niet zoo heel erg uitgedroogd. Zuid-Afrika schijnt echter niet zoo'n groote behoefte aan water te hebben. Niettegenstaande de droogte van verleden jaar heeft onze patroon nog tamelijk maïs geoogst.

„Mijn man heeft maïs verbouwd voor het vee op een stuk grond van niet al te beste kwaliteit. Hij had het goed van kraal-mest voorzien en van dat stuk grond, dat maar vijf morgen groot is, haalde bij 55 zakken maïs. De droogte en de geringe kwaliteit van den grond in aanmerking nemende, ging dat nog al. Men rekent hier meestal, dat men acht zak maïs op één morgen kan winnen, maar mijn man gelooft, dat men op zijn minst wel op 10 zak kan rekenen. Daarom betaalt het hier goed om een stuk grond te huren. Men kan hier grond huren voor 10 sh. per morgen, dicht bij een spoorweg-station. Verder het land in, is de huur minder.

Neem aan, dat wij 100 morgen land huren tegen 10 sh. De pacht bedraagt dan £ 50. Stel nu, dat we daar nu 75 morgen van omploegen en 25 morgen houden voor weideveld. Op 8 morgen land heeft men één zak zaad noodig, dus 9 zakken ongeveer op 75 morgen grond. Eén zak zaad-maïs kost £ 1; het zaad voor 75 morgen kost dus ongeveer £ 10. Met de huur mee maakt dit £ 60. Op zijn minst genomen kan men 600 zak winnen op 75 morgen. Wanneer we, als verkoopprijs, rekenen 10 sh. per zak, dan is de opbrengst £ 300. Gesteld nu, dat men uitgeeft £ 60 aan kafferloon, dan is de netto-opbrengst £ 180, d.i. £ 15 in de maand. Wanneer ik met hoenders boer, heb ik geen huishoudgeld noodig, dus kan mijn man alles houden voor vooruitgang of om af te lossen, al hij soms geld zou opgenomen hebben.

„De heeren begrijpen dus wel, dat de toekomst voor een flink persoon hier niet zoo onfortuinlijk is en voor flinke Hollanders is in Zuid-Afrika nog plaats genoeg. Er is hier land genoeg en de kwaliteit is goed over het algemeen....

Van X vernamen wij, dat hij met goed gevolg kaas had gemaakt. Mijn man wil dit nu ook gaan probeeren, want kaasmaken levert meer voordeel op dan boter-maken. Onze botermakerij neemt anders een grooten omvang aan. Ons produkt is zeer gewild en wij krijgen het heele jaar door een hoogen prijs".

16 Sept. '13.

Het Nauwe Verband tusschen het Afrikaansch en het Hollandsch.

Onder den langademigen titel: *Het nauwe Verband tussen het Afrikaans en het Hollands, tot in kleine Biezonderheden uitgewerkt voor Onderwijzers, Predikanten en alle belangstellenden*, is door den heer C. J. van Rijn, te Kaapstad, een boekje uitgegeven [1]), dat, de vele lastige eigenaardigheden ten spijt, ten zeerste dient te worden aanbevolen. De heer Van Rijn is een handig fabrikant van taalboekjes voor Zuid-Afrikaansch gebruik — handig in dien zin, dat hij een heel geoefend oog bezit voor den vorm, die zijn boekjes verkoopbaar moet maken; fabrikant in dien zin, dat hij boekjes schrijft voor de markt, dus alweer met een scherp oog op de verkoopbaarheid. Daar al zijn geestes-producten studieboekjes zijn, wordt de gegeven qualificatie weer een lofuiting, omdat de verkoopbaarheid van studieboeken wordt bepaald door hun bruikbaarheid en de resultaten, door het gebruik verkregen. En zoo is het hierboven genoemde werkje weer een nieuw product uit Van Rijn's boekjes-fabriek, geheel ingericht voor een deel van het Zuid-Afrikaansche publiek, n.l. het deel, dat de schrijver als onderwijzer in de Nederlandsche taal van nabij heeft leeren kennen.

De in den aanvang bedoelde eigenaardigheden zijn gedeeltelijk te wijten aan de fabriekmatige productie van het boek. De heer Van Rijn heeft in Maart van 't vorige jaar een lezing gehouden over het onderwerp, in den titel aangegeven. Die lezing heeft hij nu uitgegeven, maar uitgebreid en uitgewerkt, en voorzien van noten. Die noten zijn geplaatst deels tusschen den tekst, deels onder den tekst. En op de noten tusschen of onder den tekst zijn weer noten. Eindelijk zijn er nog noten *achter* den tekst. Een groot aantal bladzijden tellen niet meer dan een, twee of drie regels tekst. Er zijn zelfs bladzijden geheel zonder tekst. De rest is gevuld met noten (bl. 65—70). Een en ander in verschillende lettergrootten. Het boekje ziet er dus eigenaardig, dat is hier: ongezellig en lastig uit en alleen de lezer, die in

[1]) In Nederland verkrijgbaar bij S. L. van Looy, Keizersgracht 198, Amsterdam; prijs ƒ 1.05 (125 bl. 8⁰.).

het onderwerp belang stelt, zal het doorwerken. Doch wie het doorwerkt, zal op 't eind dankbaar zijn, dat hij 't gedaan heeft. Niet, omdat hij 't dan eens is met alles, wat de schrijver zegt, ofschoon deze in hooge mate de gave bezit om de dingen, die hij wil meedeelen, er bij zijn studenten in te hameren, hetzij door voortdurende herhaling in-steeds-anderen-vorm, hetzij door levendige voordracht; — ook moet den critischen lezer althans dikwijls de verzuchting ontglippen, dat de schrijver wel wat al te veel wil bewijzen en gevoegelijk met minder bewijsmateriaal had kunnen volstaan. Maar het resultaat eener nauwgezette lezing moet, dunkt ons, toch zijn, dat heel sterk de overtuiging post vat, dat Afrikaansch en Nederlandsch één taal zijn, en dat de verschillen, die er tusschen de twee bestaan, ze hoogstens tot variëteiten van één soort, niet tot twee verwante soorten kunnen stempelen.

Op allerlei wijzen, door vergelijking van woordenschat, zinsbouw, klanken enz. tracht de schrijver het gezochte bewijs te brengen. Hij stelt zich vierkant tegen de theorie van Prof. Hesseling (reeds vroeger, o.a. door Ds. W. Postma, hevig aangevochten), welke theorie zegt, dat het Afrikaansch uit het Nederlandsch is ontstaan door de verbasterende inwerking van de *lingua franca* van het Oosten in de zeventiende eeuw, het Maleisch-Portugeesch. Van Rijn kent drie soorten soorten van Hollandsch, in Zuid-Afrika gesproken: het Hollandsch der oude burgers van Kaapstad en omgeving en hun directe afstammelingen, dat nù nog, na ruim een eeuw van Engelsche overheersching, in de Westelijke provincie wordt gehoord en dat zonder eenige overdrijving zuiver Nederlandsch kan worden genoemd [1]); het Boeren-Hollandsch, meer bekend als Afrikaansch, thans door tal van proza-schrijvers en dichters ook als schrijftaal gebezigd; en het Hollands der kleurlingen, dat zich meer en meer tot Boeren-Hollandsch veredelt. Van Rijn ontkent, dat het Boeren-Hollandsch is ontstaan uit het Nederlandsch onder den invloed van het Maleisch-Portugeesch. Indien dit het geval was, zou ook het Nederlandsch der oud-burgers daarvan de sporen moeten dragen De schrijver toont verder aan, dat zulke sporen ontbreken, en dat eindelijk het Afrikaansch is ontstaan *buiten* de invloedsfeer van de havens en de oudste nederzettingen, waar het Maleisch-Portugeesch invloed had kùnnen hebben. De wijzigingen, die het Nederlandsch buiten de Westelijke Provincies van de Kaap-kolonie heeft ondergaan, moeten dus aan andere invloeden worden toegeschreven. Van Rijn tracht die invloeden te schetsen. Ofschoon wij gaarne toegeven, dat zijn stelling juist is, vreezen wij, dat hij het bewijs niet heeft geleverd. Wellicht heeft de schrijver zelf gevoeld, dat hij hier was op voor hem gevaarlijk, n.l. niet geheel te overzien terrein en heeft hij dus zijn kracht gezocht in veelheid van opmerkingen, wenken, aanwijzingen enz. om de zwakheid van zijn betoog en aan individueele en volks-psychologie, historie, oeconomie enz. ontleende argumenten te verbergen. Toch geeft het geheele eerste gedeelte van het boek stof tot overpeinzing en nimmer is de Afrikaner, die van de Engelschen heeft geleerd, dat Nederlandsch ook voor hem eigenlijk een vreemde taal is, zóó met argumenten omgetrokken en vastgekeerd, dat hij tot geen andere erkenning kan komen: de taal, die ik elken dag spreek, is Nederlandsch in bouw, in vorm, in woordenschat

We beschikken niet over de ruimte om het geschrift uitvoeriger te bespreken. Voor een samenvatting leent het zich — mede ten gevolge der bovenbedoelde eigenaardige samenstelling — al heel slecht. Een nadere beoordeeling zonder zulk een samenvatting zou nog meer, dan nu reeds het geval is, gelijk staan met het leveren van een critiek, zonder dat de bedoelingen van den schrijver behoorlijk aan den lezer van dit artikel overgebracht kunnen; worden — 't zou niet eerlijk zijn. Maar allen, die belangstellen in de taal onzer Zuid-Afrikaansche stamverwanten, kunnen wij, en zonder eenige terughouding, de lezing van Van Rijn's boek aanbevelen. De Nederlandsche lezer zal zich, als hij eenmaal van den inhoud heeft kennis genomen, niet laten afschrikken door het reclame-achtige van den vorm, zelfs niet door de vierde bladzijde van den omslag, die 't volgende te lezen geeft:

Wat is het **Afrikaans?**
Is het een **Mengeltaal?** een **Bastaardtaal?**
O, neen! **Niets** daarvan!
Is het **Hollands?**
In hart en nieren!
Heeft het **Maleis-Portugees** er iets mee te doen?
Glad niks!

Lees dit boekje en U begrijpt alles.
Laat het anderen zien.
Bespreek de punten op uw **Debatvereenigingen.**

Zoo'n slot staat niet deftig en ziet er niet wetenschappelijk uit.

Persoonlijke aanvallen op een criticus in *De Unie* en op Dr. Mansvelt, schrijver van het Kaapsch-Hollandsch *Idioticon*, had menige lezer gaarne gemist.

Ten slotte zijn wij nieuwsgierig naar den indruk, dien het werk zal maken op de Afrikaansch-schrijvende Afrikaners, die — het zij hier nog nadrukkelijk erkend — in Van Rijn geen vijand vinden.

Bezoek van vijftig Afrikaners.

Ou-boet schrijft in *Neerlandia:*

Kort geleden heeft de Union-Castlelijn besloten, een vijftigtal Zuid-Afrikaansche landbouwers en veefokkers uit te noodigen, voor rekening dier maatschappij een bezoek aan het Vereenigde Koninkrijk te brengen om daar de landbouw- en veeteelttoestanden te bestudeeren. De heer Neser, lid van den Volksraad voor Potchefstroom, zal voorzitter van dit gezelschap zijn, dat natuurlijk zoowel uit Hollandsch- als Engelschsprekende Afrikaners zal bestaan.

Nauwelijks werd dit plan openbaar, of van verschillende zijden werd de meening uitgesproken, dat de Afrikaners niet veel van deze studiereis zouden meenemen, wanneer zij zich zou bepalen tot Engeland. Op het Europeesche vasteland toch was in dit opzicht meer te leeren, zooals Engelsche mannen van gezag zelf hadden erkend. Van de Union-Castle mocht men echter niet vorderen, dat zij de Afrikaners buiten Engeland zou brengen. Deze Engelsche maatschappij heeft met deze reis natuurlijk geen andere bedoeling dan den Britschen handel op Zuid-Afrika uit te breiden. Ik vermeen echter, dat er reeds pogingen in het werk worden gesteld om deze Zuid Afrikaners naar Holland uit te noodigen. [Onze lezers weten reeds, dat de leiders der excursie een uitnoodiging tot een bezoek aan Neder-

[1]) Niet lang geleden ontvingen wij een bezoek van een vruchtenkweeker uit Wellington, die kwam in gezelschap van een jong Vrijstater. Beiden spraken met ons Nederlandsch. De oude boer van Wellington (die een Hugenoten-naam droeg) bedachtzaam en zuiver, zonder eenig on-Nederlandsch accent en zonder moeite te ondervinden in keuze van woorden en verbuigingen; de Vrijstater met een sterk Afrikaansch accent, moeizaam zijn aan 't Afrikaansch gewende organen stellend naar 't Nederlandsch, en onzeker in de taal-vormen.

land hebben ontvangen en aangenomen. — *Red. H.-Z.-A.*] Die pogingen verdienen voorzeker steun van alle zijden, maar bovenal van die der Regeering en der groote landbouw- en veeteeltvereenigingen. Er is hier voor Holland een zeldzame kans. Dank zij de reclame, die de Ver. Zuid-Afrikaansche Voorschotkas met medewerking van de N. V. Veebemiddelings-bureau (een bemiddelings-commissie in zake den aankoop van rasvee voor Z.-Afrika in den Haag) voor Hollandsche beesten heeft gemaakt, breidt zich deze handel snel uit, niettegenstaande de Union-Castle het den menschen hier heel wat gemakkelijker maakt om vee uit Engeland te laten komen, wat begrijpelijk en natuurlijk is. Zoo zal zulk een studiereis voorzeker den Nederlandschen handel op Zuid-Afrika ten voordeel zijn. Maar ook den zedelijken invloed achtte men niet gering. Zooals ik reeds meer geschreven heb, wordt het menschdom hier voortdurend opgevoed in de bewondering voor al wat Engelsch is. Dit is Engelands machtigste wapen. Welnu, ik verwacht van een bezoek aan Holland een bliksverruiming, die beide partijen zal ten goede komen. Het Holland van heden heeft den Afrikaner wat te toonen. Op velerlei terrein staat het mede aan de spits der volken. Dit weet men hier niet en zal men niet eerder gelooven, voor men het met eigen oogen heeft gezien. Het zal dezen vijftig Afrikaners gaan, zooals met een hunner ministers, die ronduit verklaarde, nooit gedacht te hebben, dat het kleine Nederland zoo „fluksch" was en zoo grooten handel en zoo hedendaagsche nijverheid had.

Uitvoer van Hollandsch Vee.

Van de Afdeeling Statistiek der Directie van den Landbouw ontvingen wij de volgende mededeeling:

In 1912 werden uitgevoerd:

Slachtvee:	stieren, ossen en koeien	44.632	stuks.
	kalveren	12.989	„
Fokvee:	stieren	89	„
	melk en kalfkoeien	18.029	„
	jong vee van één jaar en daarboven	873	„
	jong vee beneden een jaar	476	„

Van 1 Januari tot *1 Augustus 1913* zijn in het geheel uitgevoerd:

Slachtvee:	20.325	stieren, ossen en koeien.
	3.664	kalveren.
Fokvee:	73	stieren.
	8.312	melk en kalfkoeien.
	171	stuks jong vee van 1 jaar en daarboven.
	108	stuks jong vee beneden 1 jaar.

Tot medio Augustus 1913 werden naar **Zuid-Afrika** verzonden 269 stuks rundvee, terwijl op 14 Augustus voor uitvoer naar dat land gereed stonden 38 stuks [1]), totaal dus 307 stuks. Onder deze 307 runderen bevonden zich 246 vrouwelijke en 61 mannelijke dieren.

Van de vrouwelijke dieren waren er:

9 stuks van 0—1 jaar.
72 „ „ 1—2 „
84 „ „ 2—3 „
81 „ boven 3 „

Van de mannelijke dieren waren:

16 stuks van 0—1 jaar.
35 „ „ 1—2 „
10 „ „ 2—3 „

Mannelijke dieren boven den leeftijd van 3 jaren werden niet uitgevoerd.

[1]) Op 13 Oct. werden, per „Muansa" weer *100* stuks verscheept.

80